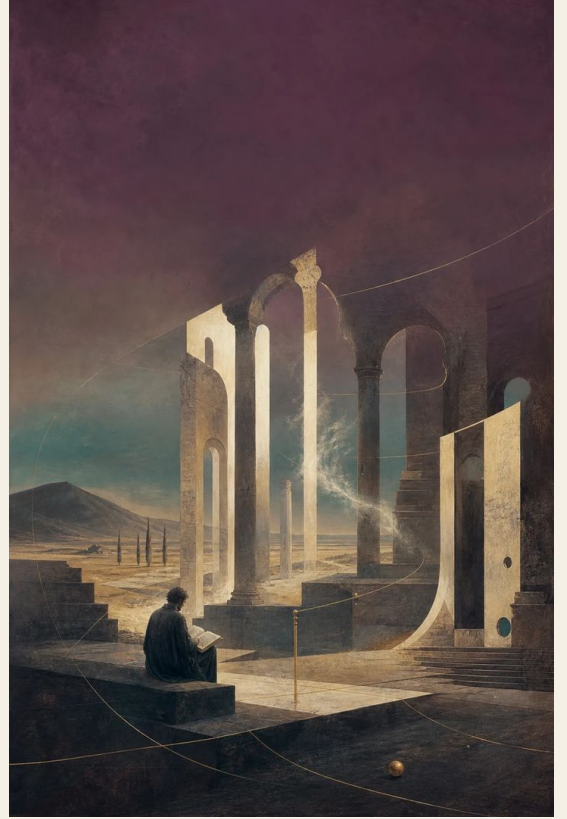

JACQUES DERRIDA

Yazı ve Fark

27 sayfalık görselleştirilmiş geniş özet

16 özgün bölüm gravürü · Gündelik örnekler

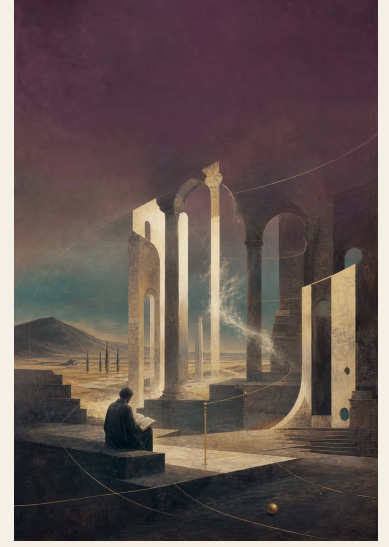
Ana fikirler · Eleştiriler · Akılda kalan sahneler

Özgün eserin yerini tutmayan açıklamalı okuma rehberi

OKUMAYA BAŞLAMADAN ÖNCE

Bu rehberin pusulası

Bir bina ayakta durmak için kolonlara ve boşluklara ihtiyaç duyar. Plan yalnız duvarları gösterip boşluğu yok sayarsa yapıyı anlayamayız. Derrida da düşünce sistemlerinin merkezde tuttuğu kavramlar kadar dışladıkları şeylerle kurulduğunu gösterir. Yapısöküm binayı patlatmak değil, yükün gerçekte nereden geçtiğini dikkatle okumaktır.

Bu kitap nasıl okunmalı?

Bir metnin düzenli anlamını kurarken dışarıda bıraktığı ses, fark, delilik, beden ve yazı izlerinin içeride nasıl çalışmaya devam ettiğini; on bir büyük denemeye gösteren anlaşılır bir yapısöküm rehberi.

Bu rehber 1959-1966 arasında yazılmış ve 1967'de toplanmış on bir denemeyi kendi sırasıyla izler: yapı ve güç, Foucault ile delilik, Jabès ve kitap, Levinas, Husserl, Artaud, Freud, temsil tiyatrosu, Bataille-Hegel, yapı/işaret/oyun ve ellipsis. Kitap tek bir yöntem el kitabı değil, farklı metinlerle çalışan gelişim sahnesidir.

Bir yönetmelik herkesin sesini duyurduğunu söyler ama 'makul konuşma' ölçüsünü yönetim belirler. Öfkeli, kekeme veya başka dildeki ses daha başlamadan düzensiz sayılır. Düzen kendini dışladığı ses üzerinden tanımlar. Derrida'nın okuması, dışarıdaki sesin metnin içinde bıraktığı izi bulur.

KULLANIM ÖNERİSİ

Bir oturuşta bitirmek zorunda değilsiniz; her gravür bir sonraki durak için hafıza kancasıdır.

YOL HARİTASI

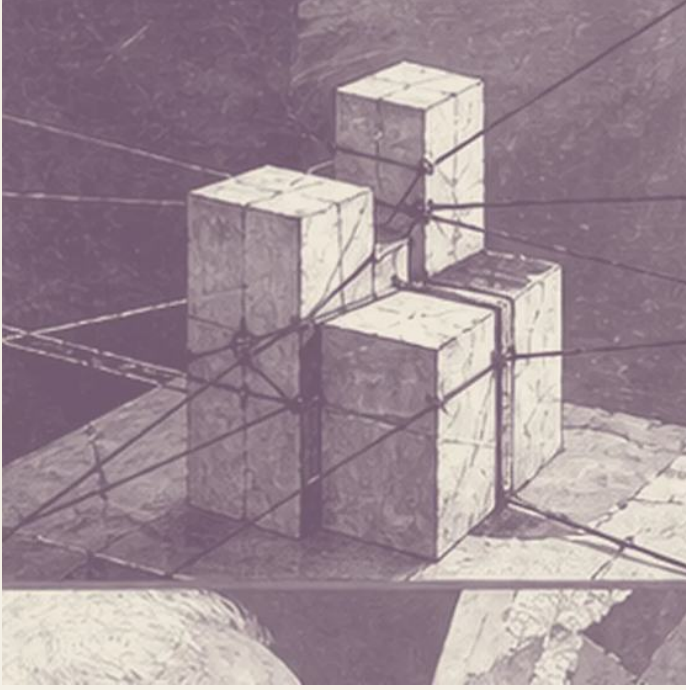
21 durakta kitabın bütünü

01	Bu kitap nasıl okunmalı?	12	Hegel'i sonuna götürüp taşmak
02	Yapı ile güç arasındaki gerilim	13	Merkez yapıyı düzenler ve sınırlar
03	Deliliği aklın diliyle yazmak	14	Lévi-Strauss ve brikolaj
04	Cogito ile delilik birbirini dışlar mı?	15	Doğa-kültür karşıtlığını bozan yasak
05	Jabès: kitap ve sürgün	16	Oyun ve différance
06	Levinas ve bütünü aşan öteki	17	Ellipsis: kitabın sonu kapanmaz
07	Köken ve yapı aynı anda	18	Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer
08	Artaud: çalınmış söz	19	Kitap hakkında süren tartışma
09	Freud ve yazı sahnesi	20	Bugüne taşınan üç soru
10	Temsil tiyatrosunu kapatmak	21	Bir cümlede kitabın özü
11	Bataille: harcanmayan artık		

DENEME 1 · GÜÇ VE ANLAMLANDIRMA

02. DURAK

Yapı ile güç arasındaki gerilim

Derrida yapısalcı okumanın eserin düzenini görünür kılarken onu doğuran güç, zaman ve yaratıcı hareketi donmuş şemaya çevirebileceğini söyler. İddia her şeyi açıklamaz; fakat doğru soruyu kurmak için sağlam bir başlangıç verir.

Bir şiirin bütün kafiye tablosunu çıkarıp sesin yarattığı şaşkınlığı ve tarihsel kırılmayı kaçırabiliriz. Bu an, kitabın genel savını tek bir hayatın ölçeğinde sınımamıza izin verir.

Yapı tekrar eden ilişkileri gösterir, güç ise sistemi kuran ve aşan olaydır; okuma ikisini aynı anda tutmalıdır. Bu zincirde hangi halka koparsa sonucun değişeceği ayrıca sorulmalıdır.

Güce vurgu yapmak biçim çözümlemesini gereksiz kılmaz; biçim olmadan hareket tarif edilemez. Benzetme akılda kalıcıdır ama dünyanın tamamı değildir.

Bir eserin planını çıkardıktan sonra planın açıklayamadığı gerilim ve başlangıç anını ayrıca sorun. Güç olmadan yapı ölü şema, yapı olmadan güç adlandırılmayan hareket olarak kalır. Kesin hüküm karşısında eksik kanıtı sormak acele genellemeyi durdurabilir.

DENEME 2 · FOUCAULT

03. DURAK

Deliliği aklın diliyle yazmak

Derrida Foucault'nun deliliğin susturulmuş tarihini yazarken kaçınılmaz olarak aklın dili ve tarih anlatısını kullandığını gösterir. Bu çerçeve kurulduğunda kitabın zor görünen sorusu gündelik hayata yaklaşır.

Mahkeme dışında bırakılan kişinin sesini yalnız mahkeme tutanağından yeniden kurmak hem gerekli hem sorunludur. Olayı yaşayan kişi tüm yapıyı görmese de yapı onun seçeneklerini etkiler.

Dışlanan ses bize arşivin dili içinden ulaşır; mutlak dışarıyı hakkında saf ve aracısız konuşma mümkün değildir. Mekanizma görüldüğünde benzer görünen iki olayın neden farklı sonuç verdiği anlaşılır.

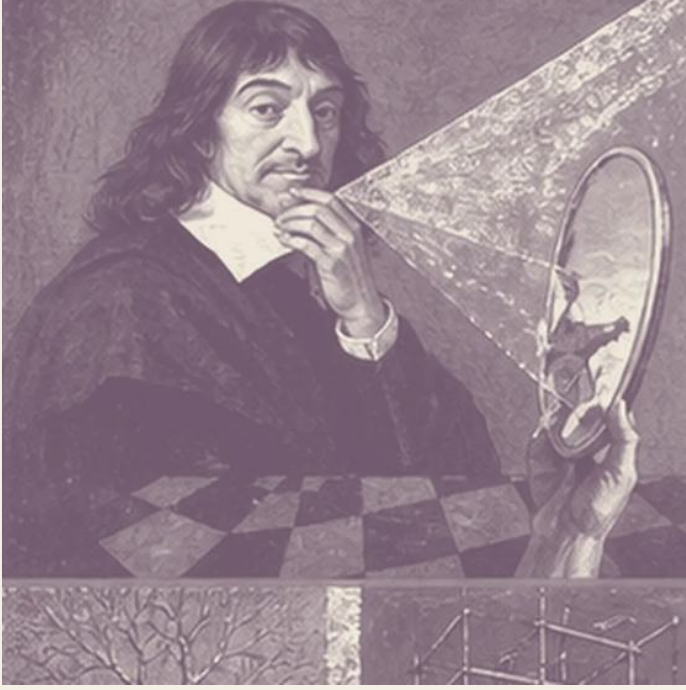
Bu itiraz psikiyatri kurumlarının gerçek şiddetini inkâr etmez; temsil iddiasının sınırını araştırır. Tek etkileyici olayın bütün toplumlar adına konuşmasına izin verilmemelidir.

Bir mağdurun hikâyesini anlatırken kullandığınız kurum diliyle onun kendi sözünü açıkça ayırın. Dışlanan deneyime ses verme arzusu, onu yeniden kendi kavramımıza çevirme riskini taşır. Kavramı önce kendi davranışımızda aramak onu kolay suçlama aracından kurtarır.

DENEME 2 · DESCARTES

04. DURAK

Cogito ile delilik birbirini dışlar mı?

Foucault Descartes'ın deliliği düşünceden dışladığını söyler; Derrida radikal kuşkunun aklın kendi çöküş ihtimalini de kısa süre taşıdığını savunur. Yazar tekil olayı daha geniş bir yapının belirtisi olarak okumamızı ister.

Rüyada her şey yanlış olsa bile 'şu anda düşünüyorum' anı, düzenli dünya geri gelmeden önce asgari tutunma sağlar. Örneği hatırlamak, kuru kavramı ezberlemekten daha kalıcı bir yol sunar.

Cogito tarihsel akıl düzeninden önce uç noktadaki şüpheyi yaşar, sonra güvenilir dile geri döner. Neden ile sonuç arasındaki ara adımlar kitabın asıl açıklama gücünü taşır.

Metin yorumu üzerinde süren bu tartışma tek kesin sonuçla kapanmaz ve iki yazarın yöntem farkını gösterir. İnsan niyeti ile kurumsal sonuç her zaman aynı yönde ilerlemez.

Bir karşıtlığı okurken dışlama kararının metnin hangi cümlesinde gerçekten gerçekleştiğini bulun. Cogito tartışması metnin tek cümlesindeki dışlama iddiasını tarihsel anlatıyla karşılaştırır. Ortalama sonuç kadar bedeli kimin ödediğini de görmek gerekir.

DENEME 3 · KİTAP

05. DURAK

Jabès: kitap ve sürgün

Edmond Jabès'in yazısında kitap tamamlanmış yuva değil, köken ve aidiyet arayan fakat her cümlede yeniden açılan çöl ve sürgün alanıdır. Bu cümle sonuçtan önce hangi şartların oluştuğunu araştırmaya çağırır.

Yolcu eve dair hikâyeyi yazarak taşır; yazdıkça evin tek yerde değil hatırlama ve boşluklarda yaşadığını görür. Sahne, kavramı tanımdan çıkarıp insan yüzü ve gerçek bedelle buluşturur.

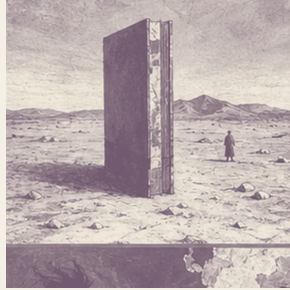
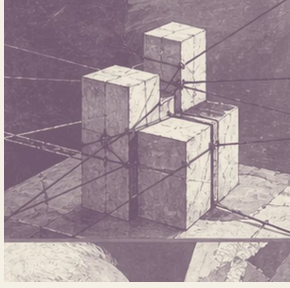
Yazı yokluğu iz bırakır, soru cevabı kapatmaz ve kitap kendi sınırının farkını içerir. Bu bağlantı niyet ile sonuç arasındaki mesafeyi görünür tutar.

Sürgünü yalnız estetik metafora çevirmek gerçek tarihsel yerinden edilme acısını hafifletebilir. Açıklama olasılık gösterir; değişmez kader ilan etmez.

Bir metindeki boşluğu eksiklik diye doldurmadan, hangi kayıp ve soruyu taşıdığını dinleyin. Jabès'te beyaz sayfa sözün evi kadar sözün erişemediği çölü de taşır. Görev tek doğruyu ezberlemek değil, yanlış kurulmuş soruyu fark etmektir.

OKUMA EŞİĞİ 1 / 3

İlk bağlantılar artık görünür

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Yapı ile güç arasındaki gerilim
- Deliliği aklın diliyle yazmak
- Cogito ile delilik birbirini dışlar mı?
- Jabès: kitap ve sürgün

SIRADAKİ DÖRT DURAK

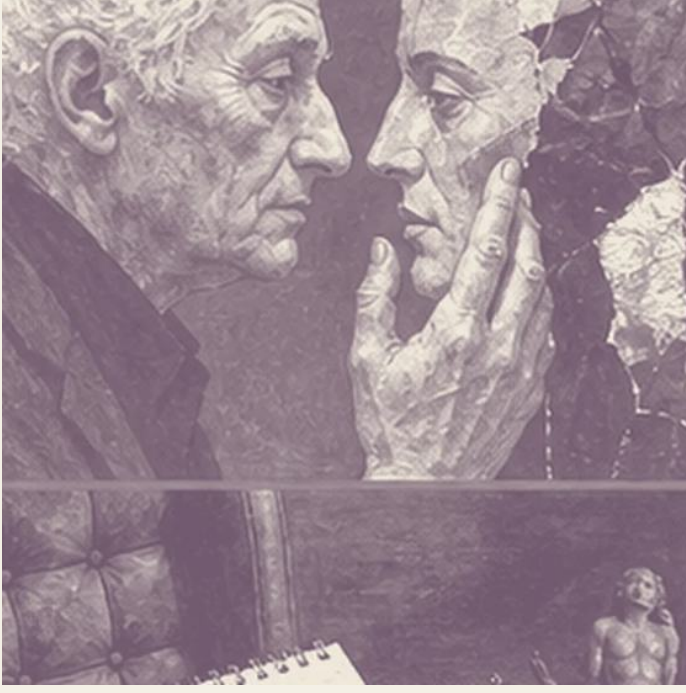
- Levinas ve bütünü aşan öteki
- Köken ve yapı aynı anda
- Artaud: çalınmış söz
- Freud ve yazı sahnesi

Bağlantı sorusu: “Yapı ile güç arasındaki gerilim” ile “Jabès: kitap ve sürgün” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Levinas ve bütünü aşan öteki” bu yolu nasıl değiştirebilir?

DENEME 4 · ŞİDDET VE METAFİZİK

06. DURAK

Levinas ve bütünü aşan öteki

Levinas öteki insanı aynı kavramın içine kapatmayan etik ilişki ister; Derrida ötekini söylemenin yine ortak dil ve benzerlik gerektirdiğini sorar. Kavram, hazır cevap vermekten çok dikkatin yönünü değiştirir.

Karşıdakini tamamen kendi kalıbıma sokarsam onu silerim, bütünüyle bilinemez sayarsam onunla konuşamam. Bir ayrıntı değiştiğinde sonucun da değişmesi, kaderden değil ilişkiden söz edildiğini gösterir.

Etik fark ancak ilişki içinde belirir; dil hem ötekiyi yaklaştırır hem kavrama şiddeti riski taşır. Burada önemli olan adımları sırayla izlemek ve hiçbirini doğal kabul etmemektir.

Derrida Levinas'ın etik çağrısını reddetmez; saf şiddetsiz dil idealinin kendi gerilimini gösterir. Kitabın dönemi ve seçtiği örnekler hesaba katılmadan kavram kolayca dogmaya dönüşür.

Birini tanımlarken benzerlik kurma ihtiyacıyla onu tek etikete kapatmama sorumluluğunu birlikte taşıyın. Etik ilişki aynı dilde konuşur ama ötekini aynıya indirgememe borcunu açık tutar. Dijital araç değişse bile güven, korku, itibar ve güç ilişkileri yeni biçimde sürebilir.

DENEME 5 · HUSSERL

07. DURAK

Köken ve yapı aynı anda

Fenomenolojide bir anlamın tarihsel doğuşu ile ideal yapısının tekrar edilebilirliği birbirine dış seçenekler değildir. Bundan sonraki tartışma bu temel bağlantının ne kadar taşınabileceğini sınar.

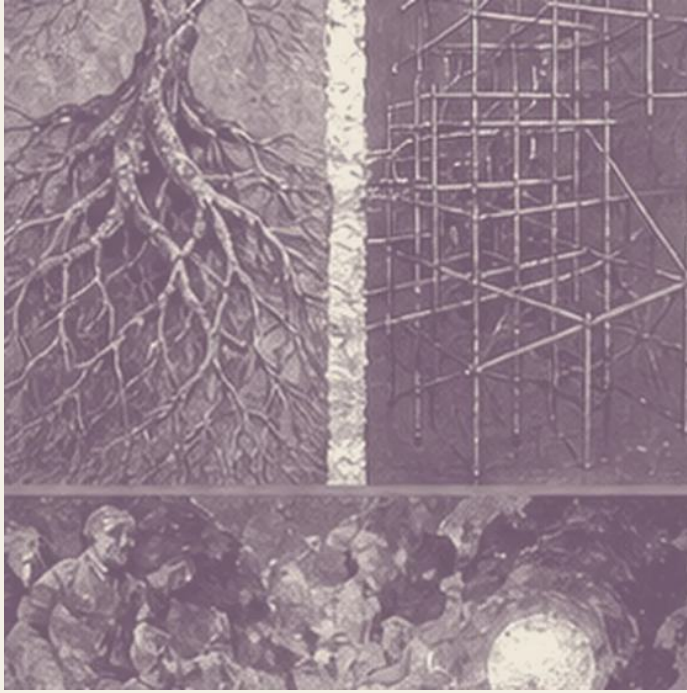
Geometri teoremi bir gün belirli kişi tarafından bulunur, yazı sayesinde farklı çağlarda aynı doğruluk iddiasıyla yeniden okunur. Örneğin gücü süslü olmasında değil, neden ile sonucu yan yana getirmesindedir.

Köken olayı yazılı tekrar olmadan evrensel yapı kazanmaz; yapı da tarihsel iletim olmadan yaşayamaz. İlişki tek yönlü değildir; sonuç da kendisini doğuran koşulları değiştirebilir.

Tekrar hiçbir zaman bütünüyle aynı bağlamı getirmez; ideal kimlik fark içinden sürer. Kanıt, yorum ve değer yargısını ayrı tutmak burada özellikle önemlidir.

Bir kuralın ilk ortaya çıkışını ve bugün aynı sayılmasını sağlayan kayıt zincirini birlikte inceleyin. Yazı ideal nesnenin kurucusudur, çünkü yok olan konuşmacının sözünü tekrar edilebilir kılar. Başka türlü olsaydı ne değiştirdi sorusu fikri gerçek bir olayda sınar.

Artaud: çalınmış söz

Artaud kendi canlı sözünün dil, yorumcu ve sahne tarafından elinden alındığını hisseder; saf sahip olunan ses arar. Bu ayrım kitabın geri kalanında izlenecek yolu açar.

Oyuncu söylediği sözün eleştirmen, seyirci ve tekrar içinde başka anlamlara gittiğini görür. Aynı olayı başka kişinin gözünden görmek görünmeyen maliyeti açığa çıkarabilir.

Söz konuşanda başlasa da anlaşılacak için tekrar edilebilir işarete dönüşür ve sahibinin kontrolünü aşar. Kavram ancak bu ara hareketler açıkça görüldüğünde gerçek bir düşünme aracına dönüşür.

Artaud'nun ruhsal acısını yalnız dil kuramı örneğine indirgemek insan deneyimini eksiltir. Kavram bazı olaylarda merkezde, bazılarında yalnız yardımcı etkindir.

Söylediğiniz cümlelerin başkasında değişmesini yalnız ihanet değil iletişimin kaçınılmaz riski olarak görün. Sözün tekrar edilebilirliği iletişimin koşulu olduğu kadar sahibin tam egemenliğinin sınırıdır. Bir haftalık küçük gözlem, büyük iddianın gündelik karşılığını gösterebilir.

Freud ve yazı sahnesi

Freud hafıza ve bilinçdışını balmumu tablet, iz ve yazı makineleriyle düşünür; zihin temiz yüzeye sonradan kayıt yapan basit depo değildir. Böylece soyut kavram, gözlenebilir bir ilişkiye dönüşür.

Çocukluk olayı ilk anda anlaşılmaz, yıllar sonra başka deneyimle eski iz yeni anlam kazanır. Bu küçük olay büyük haritanın neresine bakmamız gerektiğini gösteren bir işarettir.

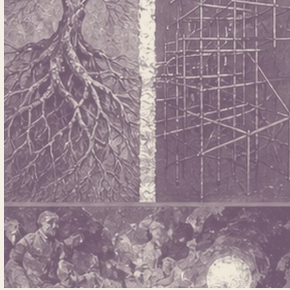
İzler silinip kalır, katmanlaşır ve geriye dönük biçimde okunur; bilinç yazının etkisini taşıyan sahnedir. Açıklamanın sınanacağı yer, varsayılan halkanın gerçekten çalışıp çalışmadığıdır.

Beyni kelimesi kelimesine yazı makinesi saymak metaforu bilimsel modelle karıştırır. Yazarın dışarıda bıraktığı deneyimler kavramın sınırını görmek için dinlenmelidir.

Bir anıyı değişmez kayıt değil, sonraki olaylarla yeniden okunan iz olarak değerlendirin. Freud'un ertelenmiş etki fikri geçmiş izlerin sonraki bağlamda yeni travmatik güç kazanabileceğini gösterir. Bugüne taşımak geçmişi kopyalamak değil, aynı mekanizmayı yeni koşullarda aramaktır.

OKUMA EŞİĞİ 2 / 3

Ayrıntılardan büyük resme

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Levinas ve bütünü aşan öteki
- Köken ve yapı aynı anda
- Artaud: çalınmış söz
- Freud ve yazı sahnesi

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Temsil tiyatrosunu kapatmak
- Bataille: harcanmayan artık
- Hegel'i sonuna götürüp taşmak
- Merkez yapıyı düzenler ve sınırlar

Bağlantı sorusu: “Levinas ve bütünü aşan öteki” ile “Freud ve yazı sahnesi” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Temsil tiyatrosunu kapatmak” bu yolu nasıl değiştirebilir?

DENEME 8 · ARTAUD

10. DURAK

Temsil tiyatrosunu kapatmak

Artaud'nun vahşet tiyatrosu sahneyi önceden yazılmış metnin hizmetçisi olmaktan çıkarıp beden, ses ve mekânın tekil olayı yapmak ister. Yazarın temel hamlesi tam olarak bu görünmeyen bağı açığa çıkarmaktır.

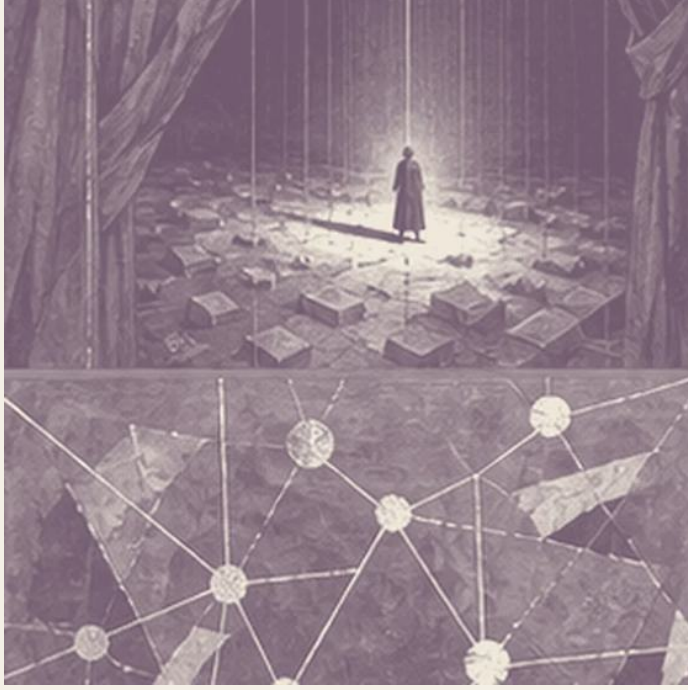
Yönetmen oyuncuyu kitabın kopyası değil, seyirciyle aynı anda anlam üreten bedensel güç olarak kurar. Sahneyi yavaşlatınca tek karar sandığımız şeyin öncesindeki etkiler belirginleşir.

Temsil bir kökeni yeniden sunmak yerine fark yaratan olay olur; yazarın egemen merkezi sarsılır. Bu süreç görünür olunca kişisel tercih ile yapısal baskı birbirinden ayrılabilir.

Temsili tamamen kapatma isteği sahnenin tekrar, işaret ve düzen ihtiyacına yeniden çarpar. Eleştirinin hedefi çoğu zaman soru değil, cevabın gereğinden fazla büyütülmesidir.

Bir performansı yalnız neyi anlattığıyla değil seyirci ve beden arasında ne yaptığıyla okuyun. Saf sahne olayı arzusu bile tekrar edilecek jest ve işaretlere ihtiyaç duyar. Karar öncesinde seçeneği olmayan kişiyi hesaba katmak tartışmayı dürüstleştirir.

Bataille: harcanmayan artık

Bataille Hegel'in olumsuzluğu sonunda anlamlı bütünde koruyan düzenine karşı, geri dönmeyen kayıp, kahkaha ve egemen harcamayı öne çıkarır. Bu nokta atlanırsa fikir kolayca yanlış bir slogana dönüşür.

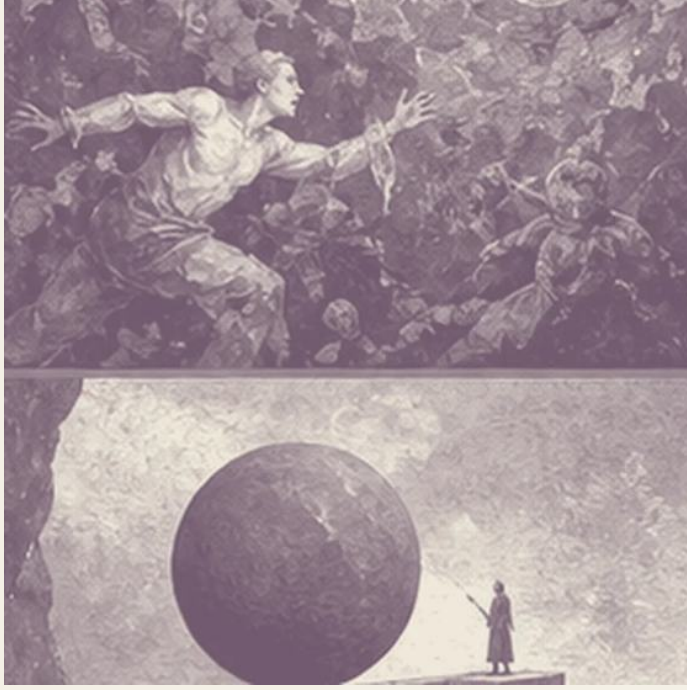
Yatırım gelecekte kazanç için vazgeçer; şölen ise karşılık beklemeden yakılan fazlayı ve ölçüsüz anı yaşar. Gündelik ayrıntı, soyut düşüncenin hayata değdiği noktayı görünür kılar.

Kısıtlı ekonomi her kaybı hesaba katar, genel ekonomi sistemin ememediği fazlayı ve güneş gibi karşılıksız enerjiyi düşünür. Mekanizma aynı sonucu her yerde garanti etmez; bağlam onun gücünü artırır ya da azaltır.

Romantik harcama yoksulluk ve gerçek kaynak sorumluluğunu küçümsememelidir. Geçmiş bugünün kopyası saymak kadar aralarında bağ yokmuş gibi davranmak da yanıltır.

Her fedakârlığın gizli kazançla açıklanıp açıklanamayacağını, geri dönmeyen kaybın nerede kaldığını sorun. Genel ekonomi sistemin hesaba çeviremediği kayıp ve taşmayı düşünmeye çalışır. Bu soru, kitabın düşüncesini günlük bir alışkanlığa dönüştürebilir.

Hegel'i sonuna götürüp taşmak

Bataille'ın egemen anı geleceğe hizmet etmeyen şimdi ister; fakat bunu Hegel'in kavramlarıyla söylediği için aşma girişimi sistemle bağlı kalır. Mesele tek neden bulmak değil, sonucu üreten düzeni görebilmektir.

Kurala meydan okuyan kişi başkaldırısını anlaşılır kılmak için yine kuralın dilini kullanır. Örnek kanıtın tamamı değildir; yine de iddianın nerede sinanacağını açık eder.

Dışarı çıkış içeride iz bırakır; yapısöküm karşıtı basitçe terk etmek yerine onun kendi sınırını işletir. Aradaki basamakları atlamak etkileyici fakat boş bir sonuca yol açabilir.

Hiçbir dışarı yok demek değişim imkânsızdır anlamına gelmez; sınır içeriden yer değiştirir. Sonraki araştırmalar ayrıntıyı değiştirse bile iyi soru yaşamaya devam edebilir.

Bir sistemi eleştirirken kullandığınız kavramların o sistemden gelen payını görünür kılın. Dışarının içeride konuşması yapısökümün yıkımdan çok içeriden yer değiştirme olmasını açıklar. Böyle bir gözlem kavramın açıklayıcı mı, yalnız etkileyici mi olduğunu gösterir.

Merkez yapıyı düzenler ve sınırlar

Batı düşüncesi yapının oyununu denetlemek için Tanrı, insan, bilinç veya köken gibi hareket etmeyen bir merkez varsayma eğilimindedir. Kavramın değeri, daha önce kopuk duran ayrıntıları aynı haritada buluşturmasındadır.

Dönen çarkın sabit mili parçaları düzenler; fakat mil de yapının parçasıysa bütünü dışarıdan yönetemez. Aynı kişiler başka kurallar içinde farklı davranınca açıklamanın yeri değişir.

Merkez değiş tokuşu sınırlar ve güven verir, tarih boyunca adı değişse de merkez işlevi sürebilir. Bu hareketin kim tarafından başlatıldığı kadar kim tarafından sürdürüldüğü de önemlidir.

Her merkez kötü veya gereksiz değildir; pratik düzen ile mutlak temel iddiası ayrılmalıdır. Güçlü ton, belirsizlik ve bağlam payını ortadan kaldırmaz.

Bir tartışmada bütün anlamı sabitleyen ve kendisi sorgulanmayan son kelimeyi bulun. Merkez yapıya hem ait hem ait değilmiş gibi davranarak oyunu kontrol eder. Amaç düşünceyi insanlara etiket yapmak değil, görünmeyen koşulu fark etmektir.

OKUMA EŞİĞİ 3 / 3

Son sorulara yaklaşıırken

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Temsil tiyatrosunu kapatmak
- Bataille: harcanmayan artık
- Hegel'i sonuna götürüp taşmak
- Merkez yapıyı düzenler ve sınırlar

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Lévi-Strauss ve brikolaj
- Doğa-kültür karşıtlığını bozan yasak
- Oyun ve différence
- Ellipsis: kitabın sonu kapanmaz

Bağlantı sorusu: “Temsil tiyatrosunu kapatmak” ile “Merkez yapıyı düzenler ve sınırlar” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Lévi-Strauss ve brikolaj” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Lévi-Strauss ve brikolaj

Bricoleur elindeki miras araçlarını yeni işe uyarlar; mühendis ise sıfırdan saf dil kurduğunu sanır, oysa o da hazır kavramlarla çalışır. Burada tanımdan çok, tanımın görmemizi sağladığı ilişki önemlidir.

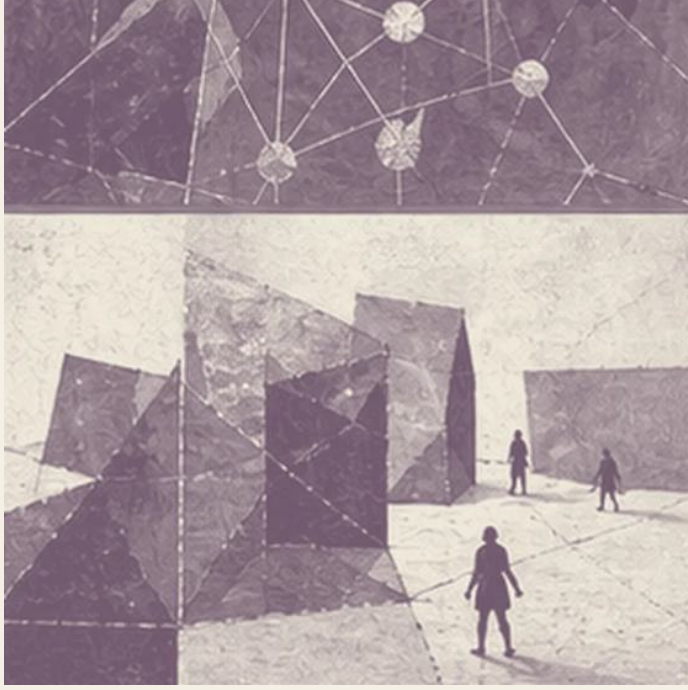
Tamirci eski rafı masaya çevirir; kuramcı da doğa-kültür gibi eleştirdiği ayrımı açıklama sırasında kullanabilir. Bu olayın tersini düşünmek zorunlu olanla değişebilir olanı ayırmayı kolaylaştırır.

Düşünce miras dilini atamaz, kullanımını değiştirerek kavramın sınırını gösterir. Süreç, büyük değişimin gündelik tekrarlarla nasıl kurulduğunu gösterir.

Bricolage her türlü tutarsızlığı mazur göstermez; araç yeni işte hesap vermelidir. Bu uyarı kavramı reddetmez; doğru ölçüde kullanmayı sağlar.

Eski bir kavramı kullanırken tarihini saklamayın, hangi yeni amaçla büküğünüzü açıklayın. Bricoleur sınırlılığını bilir; saf mühendis yanılsaması kendi mirasını unutabilir. Kısa vadeli kazanç ile uzun vadeli maliyeti ayırmak bu merceği hayata geçirir.

Doğa-kültür karşıtlığını bozan yasak

Lévi-Strauss ensest yasağını evrensel oluşuyla doğaya, kural oluşuyla kültüre ait görür; örnek karşıtlığın temiz sınırını bozar. Bu başlangıç bir hüküm değil, sonraki örnekleri sınayacak mercektir.

Her toplumda bir evlilik sınırı bulunur ama sınırın biçimi toplumsal kuralla değişir. İnsan yüzü eklendiğinde tartışmanın kimin hayatına dokunduğu anlaşılır.

Kural iki kutuptan birine yerleşmeyince kutupların onu açıklamak için kurulmuş araçlar olduğu açığa çıkar. Bir halkanın maliyeti başka bir gruba aktarılıyorsa açıklama ona da bakmalıdır.

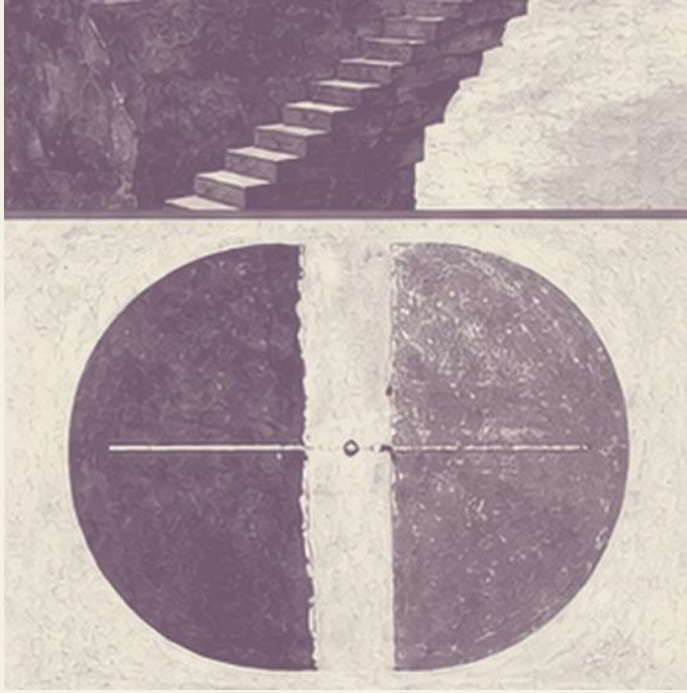
Sınırın bozulması biyolojik ve kültürel farkların hiçbir anlamı olmadığı sonucunu vermez. Bu sınır fikri zayıflatmaz; onu her kapıyı açtığı sanılan sahte anahtardan korur.

Bir ikili karşıtlığı, iki tarafın özelliklerini aynı anda taşıyan örnekle sınayın. Karşı örnek kavram çiftini çöpe atmaz, hangi tarihsel iş için kurulduğunu gösterir. Kişiyi suçlamadan önce davranışı üreten koşulu değiştirmek daha öğretici olabilir.

DENEME 10 · AÇILMA

16. DURAK

Oyun ve différance

Merkez sarsıldığında işaretler tek kökene bağlanmak yerine birbirinden fark alıp anlamı erteler; oyun sınırsız keyif değil bu hareket alanıdır. İlk bakışta küçük görünen ayırım, sorumluluğun yerini değiştirir.

Sözlükte bir kelime başka kelimelerle açıklanır; son, bütünüyle kendi başına duran anlam taşına ulaşamayız. Sahnedeki sonuç tek niyetten değil, küçük koşulların birleşmesinden doğar.

Fark ve erteleme anlamı yok etmez, geçici bağlamlarda çalışmasını ve yeniden açılmasını sağlar. Bu bağlantı geçmişteki örneği bugüne birebir kopyalamadan karşılaştırma imkânı verir.

Her yorum eşit değildir; metinsel iz, bağlam ve karşı okuma bazı yorumları daha güçlü kılar. Bir düzeni tarif etmek onu ahlaken onaylamak anlamına gelmez.

Kesin tanım ararken kullandığınız öteki kelimelerin zincirini görün. Différance yazımındaki sessiz fark sesle duyulmaz, yalnız yazıda görülür; bu da ses merkezini sarsar. Hazır reçete yerine kararın gizli varsayımını açığa çıkarmak gerekir.

Ellipsis: kitabın sonu kapanmaz

Son deneme kitabın köken, merkez ve kapanış arzusuna yeniden dönerek her tamamlanmanın bir eksilti ve yeniden yazılma imkânı taşıdığını gösterir. Bölüm böylece kişiyi suçlamadan önce koşulları incelemeyi önerir.

Çember kapanır gibi olur ama son çizgi başlangıcın yanına tam değil küçük farkla gelir ve spiral doğar. Büyük kelimelerin gerisindeki basit hareket burada açıkça görülür.

Tekrar aynı metni geri getirirken bağlamı değiştirir; kitap kendi dışına açılan boşlukla yaşar. Mekanizmayı tersine çevirmek, fikrin karşı örnek karşısındaki dayanıklılığını gösterir.

Kapanmama bitmemiş taslak demek değildir; eser belirli biçimini korurken yeni okuma üretir. Karşı örnek iddiayı yok etmekten çok hangi koşulda geçerli olduğunu gösterir.

Bir sonucun hangi soruyu çözdüğünü ve hangi izi açık bıraktığını birlikte yazın. Eksilti kapanışın hatası değil, tekrar ve yeni okuma için kalan yapısal açıklıktır. Geçmişteki sonucu değil, o sonucu doğuran soruyu bugünün araçları içinde sınamak gerekir.

SON DURAKLAR · SINIR

18. DURAK

Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer

Yapısöküm 'metnin hiçbir anlamı yoktur' veya 'istediğini yorumla' demek değildir. Metnin anlam kurmak için kullandığı karşıtlıkları ve dışlamaları çok dikkatli okuyup kendi içinde oluşan gerilimi gösterir.

Bir metin konuşmayı canlı, yazıyı ikincil sayar; fakat canlı konuşmanın anlaşılması için tekrar edilebilir işaret gerekir. Yazı diye dışlanan özellik konuşmanın içinde çalışır.

Okur her denemede merkez, dışlanan terim, ikili karşıtlık ve metnin kendi karşı örneğini ayrı bulmalıdır.

SON DURAKLAR · TARTIŞMA

19. DURAK

Kitap hakkında süren tartışma

Kitap yapısalcılık, fenomenoloji, psikanaliz ve edebiyat eleştirisiyle kurduğu yoğun diyalog sayesinde çağdaş düşüncenin dönüm noktası oldu; yapı, işaret ve oyun denemesi özellikle etkiliydi.

Eleştiriler Derrida'nın dili ağırlaştırdığını, maddi ve siyasi kurumları metinsel gerilime fazla yaklaştırdığını ve ölçütlerini belirsiz bıraktığını söyler. Destekçileri ise yakın okumanın tam tersine sıkı kanıt istediğini vurgular.

Yapısalcı düzeni, fenomenolog deneyimi, Derrida ise düzenin deneyimi dışlarken ona nasıl bağımlı kaldığını sorar. Tartışma anlamın olup olmamasında değil nasıl sabitlendiğindedir.

SON DURAKLAR · BUGÜN

20. DURAK

Bugüne taşınan üç soru

Bu metnin merkezi ne? Hangi terimi aşağıda tutuyor? Dışlanan özellik içeride nerede geri dönüyor?

Bugün kesin karşıtlık kuran bir cümle seçin ve iki kutba aynı anda uyan tek örnek bulun.

Okur metni yıkmaya koşmadan önce en güçlü yapısını kurup küçük çatlağın yükü nasıl değiştirdiğini görürse yapı söküm yapmaya başlamıştır.

SON DURAKLAR · ÖZ**21. DURAK****Bir cümlede kitabın özü**

Yazı ve Fark, düşüncenin sağlam görünüşünün bastırılmış fark, tekrar ve iz sayesinde kurulduğunu; dışarının her zaman içeride çalışan bir sınır olduğunu gösterir.

Akılda tutulacak son görüntü, mor ve bakır bir kütüphane-bina içinde merkez kolonların arasından geçen yazı izleri, aynalar, boşluklar ve açık spiral merdiven.

Derrida bizi anlamı terk etmeye değil, anlamın neyi dışlayarak kurulduğunu ve dışlananın içeride nasıl çalıştığını sabırla okumaya çağırır.

KAYNAKLAR VE KAPSAM

Neye dayandık, nerede durduk?

[1] University of Chicago Press - Writing and Difference

[2] Stanford Encyclopedia of Philosophy - Jacques Derrida

TELİF VE SORUMLULUK NOTU

Bu çalışma eğitim ve araştırma amacıyla hazırlanmış özgün bir özet ve yorum rehberidir. Kitabın cümlelerini yeniden üretmez ve özgün eserin yerini tutmaz. Sağlık ve psikoloji başlıkları genel bilgi verir; tanı, tedavi veya kişiye özel profesyonel öneri değildir.

SON CÜMLE

Derrida bizi anlamı terk etmeye değil, anlamın neyi dışlayarak kurulduğunu ve dışlananın içeride nasıl çalıştığını sabırla okumaya çağırır.